

FRANSUZ VA O‘ZBEK TILLARIDA SINONIMIK IFODALAR: STRUKTURAVIY VA SEMANTIK QIYOSIY TAHLIL

Axmedova Roza Qahramon qizi

Urganch davlat universiteti Xorijiy filologiya fakulteti

Filologiya va tillarni o‘qitish: fransuz tili yo‘nalishi talabasi

Email: akhmedovaroza8@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada fransuz va o‘zbek tillaridagi sinonimik ifodalar strukturasi va semantik jihatdan qiyosiy tahlil qilinadi. Sinonimlar til boyligini belgilovchi muhim birliklar sifatida qaralib, ikki tildagi o‘xshash va farqli jihatlar aniqlanadi. Maqolada frazeologik birliklar, so‘z yasalishi, stilistik qiymat kabi jihatlar ko‘rib chiqiladi. Tahlillar orqali tarjima jarayonida sinonim tanlash muhimligi, kontekstga moslik, madaniy xususiyatlar yoritiladi.

Аннотация. В данной статье проводится сравнительный структурный и семантический анализ синонимических выражений во французском и узбекском языках. Синонимы рассматриваются как важный элемент языкового богатства. Анализируются особенности словообразования, фразеологических единиц, стилистических оттенков. Особое внимание уделяется выбору синонимов в процессе перевода с учетом контекста и культурной специфики.

Kalit so‘zlar: sinonim, strukturaviy tahlil, semantik tahlil, tarjima, frazeologiya, stilistika

Ключевые слова: синоним, структурный анализ, семантический анализ, перевод, фразеология, стилистика

KIRISH

Har bir tilda sinonimik ifodalar til boyligi va uslubiy imkoniyatlarning ko‘rsatkichi hisoblanadi. Sinonimlar matnga emotsional, ekspressiv, va uslubiy rang-baranglik baxsh etadi. Bu maqolada fransuz va o‘zbek tillarida sinonimlarning qanday strukturaviy va semantik o‘xshashliklari hamda farqlari borligi tahlil qilinadi. Shuningdek, tarjimada sinonim tanlashdagi muammolar, kontekstning ahamiyati, madaniy jihatlar ham ko‘rib chiqiladi.

1. Sinonim tushunchasining nazariy asoslari.

Sinonim nima? Sinonimlar – ma’nosi o‘xshash yoki bir-biriga yaqin, biroq ifoda shakli har xil bo‘lgan so‘zlardir. Sinonimlar leksik, stilistik va kontekstual jihatdan farqlanadi.

Sinonimlar turlari

Leksik sinonimlar – to‘liq ma’nodosh so‘zlar (masalan, g‘azab – jahldor).

Stilistik sinonimlar – ma’nosi bir xil, ammo uslubiy jihatdan farqli (masalan, vafot etdi – jon taslim qildi).

Kontekstual sinonimlar – faqat ma’lum kontekstda sinonim bo’la oladi.

2. Fransuz tilidagi sinonimik ifodalarning strukturaviy xususiyatlari.

So‘z yasalishi orqali sinonimlar

Fransuz tilida prefiks, suffiks va boshqa morfemalar orqali sinonimlar hosil qilinadi.

Masalan:

apercevoir – remarquer – observer – “ko‘rmoq” ma’nosidagi turli sinonimik darajalar.

Sinonimik frazeologizmlar

Fransuz tilida sinonimik ifodalarning ko‘p qismi frazeologik birliklar shaklida uchraydi:

donner un coup de main (yordam bermoq) $\approx$ aider

tomber en panne (buzilmoq) $\approx$ se casser

Sinonimik qatlamlar va stilistik rang

Fransuz tilida sinonimlar ko‘pincha uslubiy jihatdan qatlamlarga ajraladi: neytral, adabiy, familiyer, argo va boshqalar.

3. O‘zbek tilidagi sinonimik ifodalarning strukturaviy xususiyatlari.

Leksik sinonimlar

O‘zbek tilida sinonimlar odatda mustaqil so‘zlar shaklida bo‘ladi:

go‘zallik – chiroy – latofat

tez – shoshqaloq – epchil

Morfologik xususiyatlar

O‘zbek tilida so‘z yasalishi orqali hosil qilingan sinonimlar ko‘p uchraydi:

o‘quvchi – talabgor – bilimdon (ta’limga oid sinonimik qatlam)

Stilistik sinonimlar

Masalan, o‘ldi – jon berdi – vafot etdi – jon taslim qildi – turli uslubiy darajadagi sinonimlar.

4. Strukturaviy qiyosiy tahlil.

Asosiy xususiyat Fransuz tili O‘zbek tili

Morfemik yasalish Keng qo‘llaniladi (prefiks/suffiks) Kamroq, asosan ildiz o‘zgaradi

Frazeologizmlar Juda keng va ko‘p qatlamli Kamroq, lekin mavjud

Sinonimik qatlamlar Argo, familiyer, rasmiysi ajratilgan Ko‘proq neytral va adabiy

5. Semantik qiyosiy tahlil.

Ma’no soylari

Sinonimlarning semantik soylari har doim ham bir xil bo‘lavermaydi. Masalan:

regarder va mater (ikkinchisi norasmiy, salbiy ohangda)

ketmoq va jo‘nab ketmoq (ikkinchisi kontekstual va ehtimoliy niyatni bildiradi)

Konnotatsiya farqlari

Fransuz tilida sinonimlarda emotsional, ekspressiv konnotatsiyalar aniq ajratiladi.

O'zbek tilida esa ko'p hollarda konnotatsiya kontekstdan kelib chiqadi.

6. Sinonimlarning tarjimada qo'llanilishi.

Sinonim tanlashdagi muammo

Fransuzcha sensible so'zining "hissiyotli" degan ma'nosi o'zbek tilida sezgir, hissiyotga beriluvchan so'zlari bilan tarjima qilinadi. Har doim ham bir sinonim yetarli bo'lmasligi mumkin.

Tarjimada sinonimlar vositasida emotsional rang berish

Ma'lum so'zlar bevosita tarjima qilinmasdan sinonimik konversiya orqali kontekstdagi ifoda saqlanadi.

Misol: Il a quitté ce monde. – U bu dunyoni tark etdi.

To'g'ridan-to'g'ri tarjimasi: "ketdi", lekin uslubiy sinonimdan foydalanish lozim.

7. Sinonimlar orqali madaniy tafovutni ifodalash.

Har bir tilning sinonimlar tizimi o'z madaniyatini aks ettiradi. Fransuz tilida ko'plab sinonimlar ijtimoiy qatlamlarga, aristokratiyaga oid, o'zbek tilida esa ko'proq xalqona va diniy asosdagi sinonimlar mavjud.

Misol: monseigneur, votre altesse – ijtimoiy daraja bildiruvchi sinonimlar
hazrat, domla – diniy ijtimoiy darajadagi sinonimlar

XULOSA

Maqolada fransuz va o'zbek tillarida sinonimik ifodalarning o'xshash va farqli jihatlari qiyosiy tahlil qilindi. Har ikkala tilning sinonimik boyligi o'ziga xos strukturaviy va semantik xususiyatlarga ega. Tarjimada sinonim tanlashda faqat lug'aviy emas, balki stilistik va madaniy konnotatsiyalarni ham hisobga olish muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Қ. Ҳ. Раҳматуллаев. "Ўзбек тили лексикологияси", Тошкент, 2005.
2. Абдуллаева М. "Таржима назарияси ва амалиёти", Тошкент, 2010.
3. Larousse Dictionnaire de Synonymes, Paris, 2022.
4. Jean Dubois et al., "Dictionnaire de la langue française", Larousse, 2004.
5. Vinay, J.-P., Darbelnet, J. "Stylistique comparée du français et de l'anglais", Paris, 1995.
6. Исмоилова Ш. "Фразеологик бирликларнинг таржимада ўрни", Тошкент, 2019.
7. Crystal, David. The Cambridge Encyclopedia of Language, Cambridge University Press, 2003.
8. Bozhenova L.I. "Leksikologiya frantsuzskogo yazyka", MGU, 2007.